

JEDAN NEDOREČENI KOMENTAR KONSTITUCIJE »GAUDIUM ET SPES«

Ovaj komentar⁶ koncilске konstitucije o Crkvi u svijetu ovog vremena priredili su teolozi, koji su direktno ili indirektno sudjelovali na redigiranju sheme XIII za vrijeme Koncila. Cilj im je bio ne samo prikazati ključne ideje konstitucije s koncilskim kontekstom nužnim za razumijevanje svakog dokumenta, nego i potaknuti na daljnje istraživanje problema obrađenih u konstituciji. Djelo se izvorno pojavilo na holandskom kod izdavača Paula Branda u Hilversumu.

K. Ranher u uvodnom poglavlju »Refleksije o teološkoj problematici jedne pastoralne konstitucije« inzistira na doktrinalnim temeljima, iz kojih izlaze direktive Crkve u pastoralnoj konstituciji. Time podsjeća na teološku diskusiju o pojmu i dometu »pastoralnog koncila« kakav je sazvaio i želio papa Ivan.¹ Bitno je za narav Crkve djelovati konkretno u povijesti te poznavati vrijeme, u kojem je pozvana da manifestira i komunicira spasenje. Duh Sveti sa svojim karizmama pomaže joj upoznati svijet.

H. Riedmatten OP, koncilski stručnjak i predstavnik Svete Stolice u međunarodnim institucijama, predstavlja povijest konstitucije spomenuvši na početku kako već od Leona XIII Crkva na nov način razmišlja o političkim i socijalnim pitanjima u svijetu, koji se promijenio. Formalni početak sheme duguje se koncilskim nastupima kardinala Suenensa i Montinija početkom prosinca godine 1962. Od tada svi tekstovi o teologiji zemaljskih vrednota, o svijetu i Crkvi u svijetu dolaze u okvir sheme XVII, poslije sheme XIII. Prva redakcija, ona od ožujka 1963, nije nikada došla na diskusiju. U veljači slijedeće godine nastaje u Zürichu nova redakcija na skupu stručnjaka, kojoj su oči prilikom diskusije na trećem zasjedanju zamjerali preveliki optimizam, zapadnjakći mentalitet i netočan prikaz odnosa između naravi i nadnaravi. Diskusija o novoj, prerađenoj shemi donijela je stav Koncila prema ateizmu i doktrinalni razvoj u pitanju rata. Sve do svršetka bilo je nesigurno hoće li konstitucija biti prihvaćena ili odgođena da problemi sazru.

Knjiga ima nakon tog opsežnog uvoda dva dijela kao i sama konstitucija: Crkva i čovjekov poziv; neki hitniji problemi.

M. - D. Chenu OP u poglavlju »Znakovi vremena« razrađuje uvodne misli konstitucije. Izraz preuzet iz govora i dokumenata pape Ivana, upotrijebljen samo jednom u konst. (br. 4) označuje potrebe, težnje i opće fenomene u sadašnjem čovječanstvu. U tim znakovima vremena, koje treba istraživati, Crkva gleda djelovanje Boga voditelja ljudske povijesti. Šteta da Chenu nije ovdje obradio i druge koncilске tekstove o znakovima vremena.²

E. Schillebeeckx, profesor dogmatike na katoličkom sveučilištu u Nijmegen, čija se djela i članci prevode na sve velike evropske jezike, donosi poglavlje »Kršćanska vjera i zemaljsko očekivanje« (str. 119—158). S toga stano- višta razrađuje Schillebeeckx četiri doktrinalna poglavlja u prvom dijelu konstitucije. U prva dva poglavlja (dostojanstvo ljudske osobe; zajednica ljudi) vidi on temeljne crte »kršćanske antropologije«. Koncil se ne diže protiv nove slike o čovjeku u svijetu, nego pokazuje, kako nam novo ljudsko iskustvo otkriva Božje namjere o čovjeku. U trećem poglavlju konstitucije (ljudsko djelovanje u svijetu) vidi Schillebeeckx teologiju zemaljskih vrednota. Izgradnja bolje zemaljske budućnosti i eshatološka nada otvaraju mogućnost za dvije vrste kršćana: jedni više vole eshatološko čekanje, a drugi pripravljaaju Kraljevstvo

* *L'Église dans le monde de ce temps: Constitution »Gaudium et spes«, Commentaires du Schema XIII*, Tours, Maison Mame, 1967, 420 str. FF 21.40 BF 255.

¹ Kratki pregled te diskusije donio je Concilium, rujan 1966 (englesko izdanje): »Recent Literature about the Second Vatican Council«, str. 56—62.

² Cf. Dekret o apostolatu laika br. 14; O ekumenizmu br. 4; O službi i životu svećenika br. 9, gdje se u različitom kontekstu spominju znakovi vremena.

Božje radeći za bolju zemaljsku budućnost ljudi. Konstitucija donosi veliku novost, kada umjesto bježanja od svijeta traži od vjernika uključivanje u svijet, štoviše uključivanje svijeta u kršćansku nadu. Bog se objavljuje i po velikim društvenim promjenama (str. 141). Nekoć je čovjek doživljavao prirodu kao veličanstvenu stvarnost, koja odražava slavu Božju, a danas je promatra kao stvarnost od koje stvara svoj vlastiti svijet. Kršćani svojim sudjelovanjem treba da *relativiziraju* izgradnju ovog svijeta, tj. da svojom vjerom svjedoče da se ne može izgrađivati »novi svijet« na štetu i propast samog čovjeka, da taj novi svijet treba biti dar Božji. Kršćani ujedno *radikaliziraju* tu izgradnju, ukoliko — slaveći u svojoj liturgiji radikalno predanje Krista za svijet iz ljubavi — dobivaju snagu da svoj zemaljski život daruju drugome u radikalno služenje, kako bi novi svijet gradili u Bogu i s Bogom (str. 152—153). Mi smo kršćani dosada svijet drugačije tumačili od nevjernika, ali ga nismo dovoljno mijenjali. Kršćanin mora neprestano nadilaziti ono, što je upravo postigao i u nesigurnosti prelaziti na novo: tim gubljenjem sebe za drugoga zasađuje se kraljevstvo Božje u ovaj svijet.

Dok su komentatori prvog dijela sveli konstituciju na neke glavne misli, oni u drugom dijelu drže se točno koncilskih poglavlja i razrađuju ih susljedno prema brojevima.

V. - L. Heylen, profesor moralke u Louvainu, jedan od redaktora Deklaracije o vjerskoj slobodi i stručnjak u potkomisiji za probleme braka, komentira poglavlje »O dostojanstvu braka i obitelji«. Prekonzilske komisije bile su priredile posebnu dogmatsku konstituciju (»Čistoća, brak, obitelj i djevičanstvo«), koja je bila »jedan dugi monolog« i plod svijeta »djelomično nestalog« pa nikada nije došla na diskusiju. Nova shema, kojoj je dao svoj pečat B. Häring, poznati auctor pozitivne moralke (»Zakon Kristov« — Das Gesetz Christi), polazila je od života i činjenica, a ne od unaprijed izgrađene teološke sinteze. Kardinali Ottaviani, Rufini i Browne inzistirali su na tradicionalnim stavovima, dok je patrijarh Maximos zaklinjao oce neka hrabro pogledaju stvarnosti u oči, jer se službena nauka u tome tragično razlikuje od prakse većine oženjenih kršćana. Koncil polazi od opisa svjetla i sjene u današnjim obiteljima, izbjegava tradicionalno naglašavanje »prvotne i drugotne svrhe braka« i zaustavlja se na duhovnosti braka i obitelji, na pozitivnoj teologiji bračne ljubavi. Uvodi princip tzv. »odgovornog očinstva« (br. 50. u konst.).

Poglavlje u konst. »O pravom promicanju kulturnog napretka« komentira A. Dondeyne, profesor filozofije u Louvainu, koji piše izvorno na holandskom, ali su mu djela prevedena na sve velike evropske jezike. Najprije korigira aristokratski pojam kulture, koji je nastao susretom kršćanstva s grčko-rimskim svijetom. Gdje je čovjek, tamo je prisutna i kultura. Autohtoni biskupi iz Azije i Afrike pomogli su Koncilu da se oslobodi odviše zapadnjačkog pojmovanja kulture. I ovo poglavlje konst. počinje jednim opisom, opisom kulture današnjeg svijeta. Kulturno djelovanje neodvojivo je od ljudske naravi i kultura čini čovjeka historijskim bićem. Danas rastu kulturna dobra, kultura se demokratizira i otvara novim oblicima. Time nastaje novi humanizam, koji donosi porast kolektivne odgovornosti. Suvremena pluralistička kultura donosi kršćanstvu šansu domišljanja kršćanske poruke u različitim mentalitetima i problem neprestane adaptacije. Ona pred teologe stavlja zadatak usklađivanja kršćanstva s tehnikom i znanostima, usklađivanja, koje nije razvodnjavanje i relativiziranje dogmi.

Konstitucija ima i poglavlje »O ekonomsko-socijalnom životu«. Komentira ga L. - J. Lebret OP († 20. VII 1966). Više kao promatrač socijalnih faktora u različitim zemljama i civilizacijama nego kao teolog pita se, zašto je svijet toliko očekivao shemu XIII. Vrtoglavi napredak tehnike i nauke u svijetu, ekonomski problemi neravnomjerne raspodjele i »eksplozije« pučanstva, stvaranje novih vrednota i protivvrednota — sve su to razlozi, da se današnji svijet osjeća nesigurno i da ne zna kako ovladati naglim promjenama. Zato očekivanje vjernika i nevjernika. Koncil se zalaže za integralni progres, u kojem će ekonomska i društvena dobra služiti čovjeku, a ne obratno (br. 64). Postavlja temelje za dinamičku teologiju rada (br. 67), prema kojoj nema iskrenog kršćanstva bez sudjelovanja u zajedničkim brigama i nadama ljudskog roda.

J. - Y. Calvez DI, profesor socijalnih nauka na Institut Catholique u Parizu, auktor poznatog djela »Misao Karla Marxa« (La Pensée du Karl Marx), komentira poglavlje »O političkoj zajednici«. Auktor žali, što oci na Koncilu nisu pokazali više zanimanja za političke probleme (str. 282, 289). Koncil ustanovljuje, da u svijetu raste izvjesni pluralizam, poštivanje drugačijeg mišljenja i druge vjere. Politička je zajednica potrebna radi općeg dobra i humanijeg života. Na nov način Koncil tumači poslušnost prema vlasti, što je u katolika prije jednostrano bilo navezivano na Pavlovu riječ, da je svaka vlast od Boga. Govori o odgovornoj upotrebi glasačkog prava i dužnosti, o odgovornom angažiranju u politici, o odnosima Crkve i političke zajednice.

O stavu Koncila prema ratu piše D. Dubarle OP, profesor filozofije nauka na Institut Catholique. Cilj je sheme dati koncilsku podlogu slaganju teologa u novijim stavovima prema ratu. Koncil odbacuje »pravnu pretpostavku«, koja je podložnike lišavala dužnosti razmišljanja o pravednosti rata, u koji ih šalje njihova vlada. Odbacuje i »slijepu poslušnost« na ratne zločine; traži razumijevanje za one, koji u ime savjesti neće da nose oružje, da ratuju. Osuđuje totalni rat, ali ne pravo na obrambeni rat. Govori, da trka u naoružanju nije siguran put prema miru i da zastrašujuća ravnoteža, koja iz toga proizlazi, nije pravi mir (br. 81). Rješenje treba tražiti u usklađivanju ekonomsko-socijalnog razvoja cijelog svijeta, u odgajanju mladih za odgovornu suradnju na međunarodnom području, u izgrađivanju međunarodne zajednice.

Na kraju knjige nalaze se prilozi dvojice promatrača. J. Lawrence, anglikanski laik i publicist, smatra, da je konstitucija »Gaudium et spes« jedini značajni rezultat Koncila. Ona ne samo da ne definira nove dogme niti izopćava sve, koji drugačije misle, nego ulazi u kontroverzne probleme, za koje nitko u ovaj čas ne može imati gotovih odgovora niti dati rješenja jednom zauvijek. Takva Crkva pokazuje, da njezina uloga nije samo moralizatorski uvijek negodovati nego razumjeti i pristupiti ljudima, koji ni u nebo ne žele više sami, bez svojih sudrugova.

J. K. S. Reid, bivši profesor filozofije na koledžu Škotske crkve u Calcutti, sada pastor, u svom prilogu pozdravlja ovu konstituciju i Deklaraciju o vjerskoj slobodi, makar će uspjeh biti kontroverzan. Nešto je trebalo riskirati, jer bi šutnja o tim problemima bila gora od nedorečenog govora. Ipak predbacuje netočno prikazivanje svijeta. Dokumentat pretpostavlja, da svi ljudi traže rješenja i smisao, pa time olakšava svoju apologetsku funkciju. Reid predbacuje, da konstitucija ne daje laicima pravu ulogu u Crkvi i svijetu.

Kao i svi kolektivni radovi ovaj komentar ima ponegdje ponavljanja i izostavljanja, jer su auktori samostalno izrađivali svoje priloge. Mogli bismo im predbaciti što ne navode uz svoja poglavlja noviju literaturu, iz koje bi se vidjelo, da Crkva nije jučer počela misliti o svijetu ovog vremena. Ipak, nije im bio cilj dati zadnju riječ nego olakšati razumijevanje konstitucije i usmjeriti traženje. Oni nisu tako prokomentirali dokumenat, da bi čitaocu nadomjestili potrebu čitanja izvora. A u nas katolika nije rijetka pojava, da stvorimo tako »savršene« komentare i priručnike, da više i ne osjećamo potrebu posizanja za izvorima. Ta dragocjena odlika čini ovaj komentar vrijednim i nimalo ne potiskuje druge komentare ove dosada najrazrađenije konstitucije uz onu dogmatsku o Crkvi.⁵

M a t o Z o v k i ć

⁵ Za orijentaciju čitaocima navodim značajnije dosada objavljene komentare konstitucije »Gaudium et spes«:

- Studia moralia; ed. Academia Alfonsiana. Vol 4: COMMENTARIA IN CONSTITUTIONEM PASTORALEM »GAUDIUM ET SPES« Concilii Vaticani Secundi, Roma, Desclée, 1967, 319 st. Lit. 3000
- Pastoralkonstitution »Die Kirche in der Welt von heute«, Trier, Paulinus Verlag (Dokumente des Zweiten Vatikanischen Konzils 9), 1967, 251 str. DM 11.80
- La Chiesa nel mondo contemporaneo (Collana magistero conciliare 11), Elle di Ci, Torino 1966, 1213 str. Lit. 3.600
- La Chiesa nel mondo di oggi; studi e commenti alla cost. past. »Gaudium et spes« opera collettiva diretta da G. Barauna O. F. M., Firenze, Valechi, 1967, 684 str. Lit. 6.500